

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

A magyar protestáns egyetem kérdéséhez.

V.

(Vége.)

A tiszántuli ref. egyházkerület által fedezendő 40,330 frtra menő tanári díjazásokon és 2900 frtot tevő újabb kiadásokon kívül, ugyanezen egyházkerület gondoskodnék az új termek felszereléséről; — mert a mostani 6 akadémiai teremhez még legalább 8 új terem berendezése szükségeltetik, a mi ismét jelentékeny kiadást igényel. S ezen új termeknek a felállítására maga után vonja nagy részben a főiskola épületében benlakás megszüntetését is, melynek következtében erkölcsileg oda lesz kényszerítve a tiszántuli egyházkerület, hogy ezen benlakás jótéteményét más uton pótolja ki az annak élvezésére reá szorult szegény jó tanulóknál.

A többi testvér kerülettől most egyelőre nem kívántatnék több, csak hogy mindenik tanfolyamhoz egy-egy tanári szék felállításával járuljanak és két magántanár fizetését 1200 frtot viseljék; azon fölül a könyvtár gyarapítására évenként 500-500 forintot adjanak. Ezek szerint egy-egy egyházkerület által évenként teljesítendő áldozat lenne a fölállítandó magyar prot. egyetem érdekében:

3 tanári szék után	6000 frt.
Lakbér	1200 frt.
2 segédtanárnak	1200 frt.
Könyvtárra	500 frt.
	<hr/>
	8900 frt.

A segédtanárok egyelőre bizonyos fizetéssel láthatandók el, legalább oly mérvben, hogy magukat kitarthassák. Igaz, hogy a magántanárok — docensek, a külföldi egyetemeken rendes fizetést nem huznak, hanem a hallgatóik által fizetett tandíjjal kell megelégedniük. Ha majd megerősülhetne ez a magy. prot. egyetem, talán itt is megvalósítható leendő azon eljárás; de most még kezdetben — a mi viszonyaink és körülményeink között — nem lenne a tandíj biztos és szilárd alap a docenturák felállítására.

A magántanárságok ügyével szoros és benső egybeköttetésben van azon kérdés is, hogy a tanulók által fizetendő tandíj magát a főtanodát illesse-e, vagy a mint az legtöbb egyetemen gyakorlatban van, az illető tanárokat? Nem lesz egészen érdektelen e tekintetben egy német tanárnak Du Bois Reymond-nak vélekedését röviden jelezni; nevezett tanár 1869. oct. 15. napján, midőn a berlini egyetem rectori hivatalát átvette s a tanévet megnyitotta, beszédében*) a tandíjakra vonatkozólag következőleg nyilatkozott: „Hogy az állam fizesse a tanárokat teljes mérvben, és a tudományok forrásai mindenki előtt szabadon nyitva álljanak ez első tekintetre, mint nagyszerű és liberális intézmény tünik fel; ellenben illiberalisnak és kicsinyesnek látszik azon eljárás, melyet a német egyetemek tanárai gyakorolnak, hogy t. i. a tudományt mintegy pénzért árulják. S mégis mily különös, ezen viszsás és illiberalisnak látszó eljárásan nyugoszik a német egyetemek szabad intézménye, míg ellenben a díjtalan felolvasások rendszere a legtöbbször a tanárok függetlenségét és magát a tanszabadságot is veszélyezteti. A tapasztalati élet bizonyítja, hogy bármi tárgynak nagyobb az értéke előttünk, ha azért adtunk sajátunkból valamit; épen úgy a tanulóra nézve az általa lefizetett tanári honorarium erős ösztönül sőt mintegy sarkantyúul szolgál az előadások felhasználására. A tanárra nézve is nem lehet az egészen közömbös dolog, hogy előadásai által egyedül híret, nevét növeli-e? vagy pedig azok által egyszermind anyagi jólétén is segíthet valamit? Továbbá az elfogadott tiszteletdíjban, melyet egy öntudatos hallgató nyújt és ad tanárának, erősebb követelés rejlik a tanár irányában, mintha az abstract állam fizeti egyedül a tanárokat. A tanuló által közvetlen a tanár részére fizetett tandíj, jogot nyújt és szabadságot enged annak, hogy tanára tanácsait és segedelmét igénybe vegye; tehát a tanító és hallgatója között

*) Über Universitäts — Einrichtungen. Rede bei Antritt des Rectorats der kön. Friedrich Wilhelms Universität zu Berlin am 15. october 1869. gehalten von Emil Du Bois Reymond. Berlin 1869.

személyes közlekedési viszonyt állapít meg, a mely pedig igen sokszor áldásos és kedvező eredményeknek előidézője; míg a tandíj nélküli tanításnál mindezen alkalom hiányzik. — Bizonyára ez a tandíj egyike azon főokoknak, melyekért a külföld annyira csudálja a német tanárok és tanulók között kifejtett közeli barátságos viszonyt. Végre az a tanári tiszteletdíj az, mely a magántanítók — docensek — intézményét is lehetségessé teszi; a mennyiben nemcsak anyagilag megkönnyíti az ifjú docensek kezdő pályafutását, hanem erkölcsi hatást és bátorítást is gyakorol rajuk, hogy tehát terveik, eszményképeik és tanulmányaik, melyekben élnek, nem pusztá ábrándok; és így vannak mások is, kiknek tetszésével s érdeklődésével találkoznak törekvéseik stb. stb.“ — Egyszerű véleményem szerint is a tanulók által fizetett tandíj ha nem egészen is, de nagyobb részben az előadó tanárokat illesse.

A tanári fizetéseken kívül nagyon lényeges és fontos dolog, a tanárok nyug- és gyámintézeti ügye, melynek érdekében is kell valamit tenni az egyházkerületeknek. A debreczeni főiskolában, az abban működő akadémiái, tanítóképződei és gymnasiumi rendes tanárok részére létezik már egy jelentékeny nyug- és gyámintézeti pénztár, mely az 1878. év jan. 1-én 68,519 frt 90 kr tőkéből állott.*) S a létező alapszabályok értelmében: a nyugdíj 11 szolgálati év betöltéseig állandóan 400 frt; 11 éven felül évenként 20 frttal szaporítottatik 30 iskolai év betöltéseig, a mikor a nyugdíj legnagyobb összege tesz 800 frtot; a gyámdíj, — mely a rendes tanárok özvegyeit és árváit illeti — 1—11 szolgálati év betöltéséig 300 frt, ezen felül minden évben 15 frttal növeltetik a betöltött 30 évig, a mikor a gyámdíj eléri maximumát s tesz 600 frtot.

Ezen nyug- és gyámintézetet a debreczeni főiskolában működő tanárok együttesen alapítván a tiszántúli egyházkerület jelentékeny segélye mellett: nagyon természetes, hogy ennek jótéteményében, mely ugyan nagyon szerény, csak akkor részesíthetnének az intézetbe nagyobb számmal belépő újabb tanárok, ha az egyházkerületek az általuk felállított tanzsékek után bizonyos mérvben nyug- és gyámintézeti tőkék előállításáról is gondoskodnának, nehogy a mostani tőke, majd a későbbi nagyobb mérvű kiadások által felhasználtassék.

* * *

Ime elmondtam töredékesen gondolataimat, a magyar protestáns egyetem fontos kérdésére vonat-

*) Régi alapítvány: 21,765 frt 61 kr. Újabb alapítvány: 40,877 frt 54 kr. Sinaí-alapítvány 1000 frt, Szabó P. alapítv. 458 frt 75 kr. Szegedi S. alap. 1060 frt Péczely-alap: 3358 frt.

kozólag, melynek szerencsés megoldásától, nézetem szerint, sok tekintetben függ protestáns tanügyünk egészséges fejlődése és valódi felvirágzása.

Mert a protestáns egyház a multban elvitázhatlanul gyakorolt előnyét a tanügy terén, csak akkor lesz képes megtartani és biztosítani, ha egy a mai igényeket lehetőleg kielégítő főtanodának fentartásáról gondoskodni képes leend. Az idők megváltoztak, nem a nagy számú felsőbb tanintézetek és középtanodák létezése biztosítja a protestáns egyháznak az iskolaügyben fölényét, hanem, hogy az általa fentartott intézetek valójában berendezettek s a tudományos czélnak megfelelők-e? és hogy tud-e valódi tudományos központot teremteni, melynek hatása és éltető ereje elevenítőleg hasson mindenik tudományos intézetre ki. S egy ily valódi főtanodának felállítására már a 17. században meg volt a pr. egyház kebelében az óhaj és törekvés. Ugyanis a tiszántúli ref. egyházkerület lelkészei 1605. jun. 5-én Nagy-Károlyban tartott zsinatjokból követeket küldöttek Kassára Bocskay István fejedelemhez bizonyos postulatummokkal, melyeknek 5-ik pontjában azon kívánatot fejezik ki: „Illustre aliquod gymnasium erigatur, aut quae erectae sunt scholae subsidio ampliore ditentur.“ Az 1619-dik évi pozsonyi országgyűléstől is azt kérték az alsó-magyarországi református lelkészek, hogy valami alkalmas helyen s elégséges jövedelemmel akadémia állíttassék az evangyéliomi igaz hitű tan s az állam helyes kormányzatához szükséges tudományok terjesztése végett. (Deligatur locus aliquis idoneus cum redditibus sufficientibus pro academia ad orthodoxam evangelii doctrinam et scientias politias recte gubernandis necessarias propagandas e. t. c.)*) És csakugyan Bethlen Gábor erdélyi fejedelem e célból alapította a gyulafehérvári akadémiái főiskolát; előbb hazai mesterekkel tett kísérletet, de miután belátta, hogy a tanodának a korszakkal színvonalon álló kifejtésére a hazai erő nem elég, Németország legjelesebb tanárait hivatja be nagy áldozattal: az európai híri Alstedet, Bisterfeldet, Opiczot és Piscartort. — És midőn végóráját közeledni érzi, örök alapról gondoskodik, az enyedi uradalmat 5 egész helységgel, a tokaji szőlőt, a debreczeni tizedet ajándékozva s ezeken kívül építkezésre nagy összeget rendel.***) Ha szükség volt egy ily főtanodára a multban, nem kevesebbek az indokok, melyek annak előállítását jelenleg is sürgetőleg követelik.

*) Magyar protestáns egyházi és iskolai figyelmező 1873. évi folyam 223 s következő lapokon.

**) A nagy-enyedi főiskola történetének rövid átnézete P. Szathmáry Károly.

Tervezetemből a mint kitünik, a fölállítandó prot. egyetem költségeinek nagyobb része a tiszántuli egyházkerületre, mint legnépesebbre nehezedik; mert míg a többi három kerület évenként mintegy 27,000 frttal járulna annak fentartásához, egy maga a tiszántuli kerület az épületeken, azoknak felszerelésén, tantermek fűtésén, a gyűjteményeken, könyvtáron, (melynek növeléséhez ugyan a többi kerületek is hozzá járulnak 500-500 frttal, de a tiszántuli ezután is teljesítené az eddig általa évenként kiadott 1000 frtot) a szükséges szolgálati személyzet díjazásán, iskolai tisztviselők fizetésén felül, tisztán a tanerők díjazására 40,430 frtot adna ki, mely összeghez hozzá véve a most általam nem részletezett, csak általánosságban jelzett, de minden esetre viselendő költségeket, ezen kerület évi kiadása a legmérsékeltebb számítás mellett is 50,000 frtra tehető.

Még arról is szólanom kell, hogy a bölcsészeti szaktanfolyamot 10 rendes tanári állomás fölállításával terveztem, az új nyelvek és keleti nyelvészet tanszékein kívül; s ezen 10 tanári székből a debreczeni főiskola 5-öt, a többi kerület 3-at biztosítván, még 2 tanszék hiányzik. Itt — megvallom — ezen két tanszék előállítására népesebb egyházközseink, a vagyonos és hitbuzgó egyháztagok áldozatkészségére számítok és erősen bizom, hogy megértik az időök intő jeleit s nem késlekednek áldozataikat az egyház és iskola oltárára letenni. Hiszen alig pendítettett meg ujjal a magyar protestáns egyetem eszméje, már is találkozott egy lekes tanügybarát, kinek az egyház és iskola iránti meleg érdeklődéséről kitünő bizonyosságot tehet azon hajdumegyey város, melynek jelenleg is országgyűlési képviselője, a ki ígéretet tett, hogy abban a létesítendő protestáns egyetemben egy tanszéket alapít. Én hiszem, hogy nem aludt ki még hitfelekezetünk tagjaiból a lelkesültség, csak éleszteni kell s alkalmat nyújtani, hogy tettekben lánggra lobbanjon. S még azt is meg kell jegyezmem, hogy bárha jól tudom is, miszerint egy valódi bölcsészeti szak, legkevesebb 17—19 tanerővel felelhet meg igazi céljának s én mégis 10—12 tanárral már megkezdhetőnek tervezem a bölcsészeti tanfolyam megindulhatóságát, ezt indítványozom azon remény és kilátás mellett, hogy miután Debreczenben a főisk. gymn. tanárokon kívül gazd. reáliskolai, keresk. tanintézetek stb. tanárai is vannak, mindezeknek önkéntes ajánlkozásukra is bátran számíthatunk, hogy egész készséggel vállalkoznak a kisegítő működésre. Mióta a depr főiskolában az ugynevezett szabad tanulás életbe lépett, minden évben találkozunk — a mint az évi értesítvények igazolják — a gymnasium, tanítóképezde és realis-

kola derék tanárai közül, sőt gyakorló orvosok közül is nevekkel, kik egész odaadással és buzgósággal vállalkoznak 2—3 tanórai előadásra, minden díj fizetés nélkül. Bizonyára jövőben sem tagadják meg közreműködésüket midőn arra még nagyobb szükség leend, mint eddigelé is.

A magyar protestáns egyetem fölállításának kérdése tehát, a ref. egyházkerületek által a tavaszi közgyűlésben fog tanácskozási tárgyul felvételni. Vajha a nagyszerű eszme, e messze kiható gondolat igazi mélységében, egyenlő akarattal, szívvvel és lélekkel karoltatnék fel. Vajha a bölcsészeti tanfolyam érdekében a testvér ágostai egyházkerületek is egyesülhetnének, ez lenne az igazi és benső unionnak biztos előkészítője és megteremtője; akkor aztán a szívben, lélekben és tudományos törekvésben egygyé lett magyar protestáns egyház jövője biztosítva leend, melyen a pokolnak kapui sem vehetnek diadalmat.

Hit, remény és szeretet egyesítsen bennünket!*)

W.

A tiszántuli ref. egyházkerület középiskolái.

(Folytatás.)

Első és legfőbb tanuság véleményem szerint az, hogy ha a tanítást a felsőbb osztályokban is lehetőleg egyöntetűvé s ez által sikeressé akarjuk tenni s e mellett „önálló szellemi élettel bíró“ növendékeket szándékozunk képezni, nem tekintve arra, hogy rendezkedik be saját iskoláiban az állam, szakitanunk kell a felsőbb osztályokban is a merev szakrendszerrel.

Valóban, szinte bámolni lehet azon, mennyire nem zsákmányoltuk mi ki egyes nagy embereinknek elméleti és gyakorlati képzettségét s huzamos tapasztalás közben megtisztult nézeteit a magunk javára. Több egy évtizedénél, mióta megírta Imre S. „Protestáns főiskoláink és a tanszabadság“ című tanulmányát. Mennyit találhattunk volna abban, amit ha követünk, az állami ide s tova tántorgó experimentatiók közepette, bizony ma is mi volnánk legelől az iskoláinkkal. Már ebben p. o. megtaláltuk volna, hogy „a vallást mindenütt az osztály rendes vagy classica tanára tanítná. A legfelsőbb osztályok irodalmi tanárai a magyar és classica nyelveket, a magyar és emez irodalmakat össze foglalva, többre mennének, mint ma mehetnek; összpontosítottabb erővel munkálhatnának az ifjú elméknek gyakorlati kifejtésében.“ Megtalálhatnók, hogy: „Tanítványainkat mindenek felett nevelnünk kell, nekünk nincs elveszteni való erőnk. S a mi ifjainknak inkább is kell az erélyes nevelés, mely a tanítás sikerét is biztosítja.“ És ime mégis egy évtizedet

*) A magyar protestáns egyetem igazgatása, ezen kormányzásba az egyes kerületek befolyása miképen állapíttassék meg, minderről majd akkor lehet szó, ha az egyházkerületek nyilatkozatait már ismerjük s az eszme megvalósítására látjuk a nemes törekvéseket. A mikor majd ha az Ur akarja és élek, a belső szervezkedésre és igazgatásra vonatkozólag is, bátor leszek egyszerű nézetemet — a szerkesztőség engedélyével — elmondani.

elhagytunk folyni úgy, hogy bár láttuk, hogy a felgymnasiumi oktatás sikere távolról sem áll arányban az algymnasiumival, nem segítettünk ennek a legfőbb okán. Pedig ennek a szaktanároskodásnak azonkívül, hogy a többféle irányu tanítás egymást úgy szólva paralysálja, még más káros következése is van.

Nálunk a szaktanitás úgy van berendezve, hogy az ugynevezett szaktanárok legtöbbször csak a felsőbb osztályokban tanítanak. Ebből kettős, vagy még talán hármas baj származik. Az alsóbb osztályokban azokat a dolgokat, miket az osztálytanár nem végezhet, rábizzuk akárkire, a kinek éppen nem telik ki másképp a kellő óraszám, nem gondolva arra, a mit pedig szintén elolvashatnánk Imre S. említett művéből: „a ki csak valamennyire képes is tanítani, tudja, hogy a legmagasabb törekvésekre talán a legalább osztályok tanításában van szükség. Ha a tapasztalás erre meg nem tanította, kétkedem, hogy valaha tanulhasson valamit a tapasztalásból. (Dr. Morgan, a londoni egyetem egyik legkitünőbb embere mondta ezt.) Az elemek tanítója, a dolognak nem egész terjedelmét, hanem csak *lelkét* adván, s e mellett nevelőileg, vagyis az érzelmeket is érdekelve és együtt fejlesztve tanítván, köteleztetnék nagyon hiven vonni ki az ismeretek táptartalmát, hiven festeni a dolgok kis képét, a gyermeki korban tulnyomólag uralkodó érzéseket úgy érdekelni, hogy valódi, a célnak megfelelő fejlődést eszközöljön.“

Másik baj, mit az így berendezett szaktanitás okoz, az, hogy folyvást ugyanazon ember tanítván p. o. az V—VIII. osztályban ugyanazon szakra, nem bírhat tudomással a saját tanításának a fogyatkozásairól, hajlandó azt valami tökéletesnek, szakját pedig olyannak tartani, a melyhez csak ő tud. Így aztán könnyen kifejlődhetik, kivált kisebb, vidéki városokban s leginkább a reáltudományok terén valami, hogy úgy mondjam kasztszerűség, mi pedig sem az iskola érdekeinek, sem az illető tanár tudományos előretörésének nem szolgál javára, hanem legtöbbször igen is középszerű állapotokat s középszerű embereket teremt.

Harmadik hiba pedig az, hogy a gymn. tanügy körül különben is nagyon tájékozatlan közönségünk, sőt maga tanuló ifjuságunk is megszokik éles különbséget tenni tanár és tanár közt, egyedül azon az alapon, mert egyik felsőbb osztályban tanít, mint a másik.

Ennek a gyarló felfogásnak kifolyása aztán elébb az alsóbb, majd az akadémiára vagy egyetemre átlépéskor a felsőbb osztályok tanárai iránti teljes tiszteletlenség, sőt azok lenézése, miből aztán igen könnyen fejlik ki a minden tanár iránti tiszteletlenség, sőt általában minden tekintélynek megvetése s irtózás mindentől, a mi meglevő intézmény vagy a mi rend. — Legalább a mi tanítványaink egy részénél ily forma fejlődés — fájdalom — nem példátlan.

A fentebb érintett 3 okból én, debreczeni gymnasiumunkra második tanulságul azt vonom le, hogy igyekezzünk úgy osztani be a leckeórákat, hogy az alsóbb osztályokban is minden tanár megforduljon, viszont az alsóbb osztályok tanárainak is legyen legalább időnként némi foglalkozásuk a felsőbb osztályokban is. Ebből önként folynék az is, hogy az egy tanár nem taníthatná folyvást 3—4 vagy plane 5 felső osztályon keresztül ugyanazon tárgyat.

Tudom, hogy ily berendezkedés, azok után, a miket eddig tettünk, ez idő szerint úgy szólva teljesen lehetetlen. Tudom, hogy a tanárok közül több csak úgy „választódott“ s munkaköre csak úgy „szabódott“ ki, hogy senki sem gondolt az egységes egyöntetű berendezkedésre. Azonban ez nem ok arra, hogy ne kísértsük meg a kibontakozást. Első és fő dolog minden esetre, hogy az *egyházkerület vezérlő férfiai egyenként és egymás közt, jöjjenek teljesen tisztába a gymnasium leendő alakjával, berendezésével*, azután pedig, nem tekintve semmi másra, mint magának prot. tanügyünk érdekeire, minden ezután teendő intézkedést szabjanak szigorúan az *előleges megállapodáshoz*. Akkor el fogjuk kerülhetni azt, hogy a term. rajznak a gymn.-ban 2 szaktanára is legyen, a mathesis a physikától egészen külön disciplinát alkosson, a történelmet a gymn.-ban külön oly szakember képviselje, a ki a tantárgy-rokonság szempontjából az összehasonlító természeti földrajz tanításával is foglalkozik stb., míg a magyar irodalom tanítására a magyar történet vagy a class. lit. tanára mellett külön szaktanár kell a gymn. 4 felső osztályába. Fogunk takarítani s tanításunknak sikere mégis inkább lesz biztosítva.

(Folyt. köv.)

Békési Gyula.

BELFÖLD.

Észrevételek azon bírálatokra, melyek az ujszövetség átdolgozott károliféle fordításának második felerészére a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 1878-ik évi folyamának 46. és következő számaiban, és az „Egyházi és Iskolai Szemle“ 1878-ik évi folyamának 50 ik és következő számaiban tétettek közé.

(Folytatás.)

Megróvott bíráló minket azért, mivel a *ἀμαρτία*, *ἀμαρτημα* és a *παράπτωμα* neveket, melyek közt, bíráló szerint, oly éles különbséget tesz az apostol, hogy a ki azt nem érti, az előtt az egész okoskodás talány marad, mi különbség nélkül a „bűn“ szóval fordítjuk. — De miért nem nézte meg bíráló Eféz. 1, 7-et, hol ez van *ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἱματος αὐτοῦ, τὴν ἀρεσιν τῶν παραπτωμάτων*, egybevetve Koloss. 1, 14. e szavaival *ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἱματος αὐτοῦ, τὴν ἀρεσιν τῶν ἀμαρτιῶν*; és Eféz. 2. 1, 2 e szavait *καὶ ὅπως ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἀμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε?* vagy mivel előtte az efézusiakhoz irt levél ismeretlen föld, mely itéletre teljes biztosságu nyomok vezetnek,*) miért nem nézte meg Rom. 5, 13 s k. k. verseit? Innen is megtanulhatta volna, hogy Pál a *ἀμαρτία*-n éppen úgy, mint a *παράπτωμα*-n oly bünt értett, mely a törvény megszegése útján áll elő, a *παράβασις*-on pedig a törvényszegést értette. Ha tehát semmi fogalmi különbséget sem tett az apostol ama nevek között; hol van amaz állítólagos éles megkülönböztetés? Ha bíráló a *παράπτωμα* fordítására az „eset“ szót ajánlja: mi azt nem tartottuk használhatónak, mivel 1., az „eset“ szó az élő közbeszédben más fogalom kifejezésére szokott használatni, például, mikor ezt mondjuk „azon esetem volt.“ úgy hogy ha használni akartuk volna, csak így használhattuk volna „bűneset.“

*) Mégis felteszi bíráló azt a kérdést, hogy melyik apostoli levelet vegye fel, t. i. a végett, hogy abból a mi értelmezési baklövéseinket kimutogassa! De hát azt gondolta el magában bíráló, hogy ignotos fallit.

ugyde, ha már bünesetet mondunk, miért ne mondjuk egyenesen ezt „bün?” 2., Mint büneset az első pár ember esetéről szokott az mondatni. Innen, a hol a rómabeliekhez irt levélben az Ádám esetéről van szó, fordithattuk volna bünesetnek; de ha egyébütt nem annak fordítottuk, itt sem tartottuk jónak ugy fordítani. Rom. 5, 15-ben kétszer jön elő a παράπτωμα név. Előbb jelenti általában a bünt, tekintet nélkül arra, hogy ki követi azt el. — Már ha mi itt „eset“-nek fordítottuk volna, ugyan ki értené meg fordításunkat? Másodszer jelenti Ádám bünét. Erre nézve már „eset“-nek kellett volna forditanunk. De avagy nem megrovást érdemelne-e az, ha ugyanazt a nevet ugyanazon versben két különböző szóval fordítanók?

De bíráló mindezekre nem gondolt. Ha azt állítja bíráló, hogy Károli a παράπτωμα-t esetnek szokta fordítani, utalok ellenében Eféz. 1, 7-re és 2, 1-re, amott bűnek, itt véteknek fordítja Károli. Ha bíráló azt állítja, hogy mi csak a bün szót használjuk, utalok Eféz 2, 1-re. Ha bíráló azt állítja, hogy a németek a παράπτωμα-t így fordítják „der Fall:“ arra utalok, hogy e szót Eféz. 2, 1-ben mind de Wette, mind Schenkel, mind Braun az Uebertretung szóval fordítják, mindezek eléggé mutatják, hogy a bíráló állításai nem állanak egész általánosságban.

Legerősebben megróvott pedig minket bíráló azért, mivel mi a δικαιοσύνη, δικαιοσύνη, δικαιοσύνη szavakat az igazság, megigazulás, megigazítás szavakkal fordítottuk. Ezzel mi mindannyiszor értelmezési hibát követtünk el a bíráló szerint, és arról tettünk bizonyosságot, hogy nem értjük a Pál üdvтанát. Holott rájöhettünk volna a valódi értelemre. legalább az ily világos ellentétből „felszabadítottván pedig a bün alól, szolgálíva tétettek az igazságnak.“ (Rom. 6, 18. stb.) Tehát bíráló szerint a δικαιοσύνη-t büntelenségnek kellett volna fordítanunk. De hát a δικαιοσ ígét hogy kellett volna? Az analogia szerint bizonyosan büntelenné tevésnek; s így azután Rom. 3, 26-nak e szavait εις τὸ εἶναι αὐτὸν δικαίον καὶ δικαιοσύνην, bizonyosan ilyen formán „a végett, hogy ő igaz és büntelenné tevő legyen.“ Ez volna tehát a valódi magyar typosu fordítás? Hol van ebben a szavaknak azon célzatos összeválasztása, mely az apostol δικαίον καὶ δικαιοσύνη szavaiból annyira kitünik? A bíráló egész okoskodatára azt jegyzem meg, hogy nem mi hibáztunk, hanem ő követi el a nagy hibát azzal, hogy nem figyelmez a magyar nyelvre. Mi t. i. nemcsak így szoktunk szólni „igazat szólok“ (ἀληθεύω λέγω, mit máskor így szoktunk mondani „valót mondok,“ miből láthatja bíráló, hogy az ἀληθεία valódságot is jelent) hanem így is „igaz ember,“ értvén e szó alatt tetőtől talpig becsületes, kötelességét teljesítő embert.

Már kérdem, mi szükség arra, hogy a biblia fordításában az élő nyelvbeli közhasználattól eltávozván, a positiv alaku „igaz, igazság“ szavak helyett a „büntelen, büntelenség“ szavakat használjuk? Arra semmi szükség. De kárt is tennék azzal zavart okozván, miután az „igaz, igazság, megigazítás és megigazulás“ szavak már el vannak fogadva magyar theológiánkban. Ha bíráló azon ütközik meg, hogy a „megigazulás“ szó nem felel meg a szenvedő alakbeli δικαιοσύνη-nak, megjegyzem, hogy ezt elődeink is tudták, mégis elfogadták és használták a „megigazulás“ szót. Már pedig verba valent usu. Lássuk egy pár templomi énekünket. 1. Az oly emberek nyilván boldogok, A kik igazsággal járnak életekben, Isten törvényeire vagyon

gondjok, És a szerint élnek minden időben. 2. Ne száll perbeén velem, Óh, én édes Istenem! Mert meg nem igazulhat előtted lelkem, Kárhozatra kell mennem. 3. Jézus megholt büneinkért, Harmadnap feltámadott, Mi megigazulásunkért stb. Kell-e több bizonyosság arra, hogy a Pál δικαιοσύνη és δικαιοσύνη szavainak, valódi értelmökben, megfelelőleg, használatban vannak magyar nyelvünkben az „igazság“ és a „megigazulás“ szavak; s ennél fogva azon erős megrovás, melyet bíráló ezen oldalról tett fordításunk ellen, a Pál üdvтанának nem ismerését következtetvén abból, merőben alaptalan. De vajjon nem ismeri-e bíráló a magyar nyelvet? Vajjon nem tanult-e magyar főiskolában theológiát, hol a justificatióról való tanulás közben szükségesképen meg kellett ismerkednie a páli üdvтан szellemében használt „igaz, igazság, megigazítás, megigazulás“ szavainkkal?

Bizony, bizony alig lehet menekülnünk attól a nagyon is előtérben álló föltevéstől, hogy bírálónak teljes tiszta tudata volt arról, hogy azon megrovásra, melyet fordításunk ellen ezen oldalról intézett, ezen fordításban semmi objectiv alap sincs. És ezen föltevés csak erősödik annak látására, hogy bíráló a mily erős hangsúlyozással ítélte el fordításunkban a „megigazítás és megigazulás“ szavakat, épen oly óvakodó gondossággal kerüli annak megmondását, hogy az elítéltek helyett mely szavakat kellett volna használnunk.

(Folyt. s vége köv.) **Menyhárt János.**

Felhívás egyházker. egyetemes lelkészörtekezlet alakítására.

KIVONAT

az alsószabolcs-hajdukerületi reformált egyházmegye lelkészegyleti 1878. június 12-én H.-Szoboszlón tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből.

10-ik s z á m.

Katona Endre tagtárs előadván, hogy az egyházkerület kebelében egyházmegyénként megalakult lelkészegyletek egymás működéséről semmi tudomással nem birnak, pedig valamennyi lelkészegylet ugyanazon célból létesülvén, már csak az üdvös közszellem kifejlődhetésére, a működési irányzat egy és ugyanazon mederbe vezérelhetésére, a nemes verseny élénkíthetésére, nagyobb siker kifejthetésére stb. tekintetből is felettebb kívánatos volna, ha a különböző egyházmegyékben létező lelkészegyletek egymással érintkezésbe lépnének:

Indítványozza, szólittassanak fel lelkészegyleti közgyűlésünk által az egyházkerület kebelében létező testvér-lelkészegyletek, hogy évenként küldötteik által jönnének össze egy egyházkerületi egyetemes lelkészegyleti közgyűlésre, s illetőleg egy ilyen egyházkerületi lelkészegylet létesülését hozzájárulásuk által eszközölni sziveskedjenek.

A tett indítvány közhelyesléssel fogadtatván, lelkészegyleti közgyűlésünk ezennel elhatározza, hogy az egyházkerületünk területén létező valamennyi testvér-lelkészegyletek jelen jegyzőkönyvi cikknek megküldése által kéressenek fel, sziveskedjenek legközelebbi összejövetelük alkalmával határozatilag nyilatkozni indítványunk el vagy nem fogadása felett; s azon esetben ha indítványunk kedvezőleg fogadtatnék az alakuló összejövetel ez évi egyházkerületi második közgyűlésének tartama alatt létszen megtartandó.

Elhatározza s kijelenti egyszersmind lelkészegyleti közgyűlésünk, hogyha csak néhány egylet nyilatkozik is indítványunkhoz járulása mellett: lelkészegyletünk mint kezdeményező bátorságot veendő magának az alakuló egyházkerületi egyetemes lelkészértekezlet összehívására, hogy a további teendők a tulajdonképeni szervezkedés foganatba vételére alkalom nyújthatassék.

Jegyzette: **Szeremley József.**

* * *

Bizalom teljes tisztelettel fölkérem az egyházkerület-beli t. cz. lelkészegyleteket, méltóztassanak ezen jegyzőkönyvi cikk közlésével lelkészegyleti közgyűlésünk végzését hozzájuk megküldöttnek tekinteni, és saját lelkészegyleti gyűlésüknek erre hozandott végzését hozzám megküldeni, — hogy a további lépések azok nyomán eszközölhetők legyenek.

Hajduböszörmény 1879. február hó.

Pápay Imre,
lelkészegyleti elnök.

KÖNYVISMERTETÉS.

Halotti imádságok. Háznál, templomban, sirnál, mellékletül rövid gyászbeszéd. írta Czelder Márton előbb hittérítő, jelenleg felsőbányai lelkész. Nyomatott N.-Bányán Molnár János könyvnyomdájában, 1879. Budapest, Kókai Lajosbizománya.

(Folyt. és vége).

Ime szerző halotti imádságaiból a példa a *kiválóbb alkalmakra* írottak és mondottak között, mi könnyen változik a halotti könyörgés ismét halotti beszéddé. Vegyük például a 439. lapon: a fejedelmi hagyományt tett *Palóczy Horváth Mária* gyásznapján (Moldvában Galacson Máj. 6. 1867.) mondott könyörgést. Mindjárt Isten megszólítása után így elmélkedik „*egy gyász hír jött kedves magyar hazánkból, mely ezt mondja: Sirj idegen földön hullámok által zaklatva gyűjtött kis magyar Sion, sirjatok ti bujdosó magyarok, megszűnt a ti szíveteknek öröme, sirba szállt vallási és nemzeti szent ügyetek védasszonya.*” Látni való, hogy itt a Sion beszéltetése (sermocinatio) inkább halotti beszéd, mint könyörgés.

Ismét így folytatja „E gyász hír gyűjtött egybe, hogy gyásztisztességet tegyünk azon magas lelki ker. magyar nőnek, ki azon lelki testi adományokkal, melyekkel őt földi életében Uram! te megáldottad — viszont megáldani, fényes és örök kegyeletre méltó buzgalommal segíni kívánta magyar hazánk, evangéliomi szent egyházunk, iskoláink közszükségeit, *ki irántunk ez idegen földön lévők iránt az Ur háza s iskoláink építésében annyiszor gyakorolta áldozatkészségét, és a ki vallásos magas lelkével belátta, hogy a magyar haza kebeléről messze szórattott hit és vérrokonok pártfogása a legfontosabb szolgálat nemzetiségünknek, s általa az evangéliom kelet felé terjeszkedő térítési szent munkájának.*”

Ki ne venné észre, hogy e hosszú bonyolított körmondat ismét halotti beszéd inkább ima alakjában.

De még inkább szembevetendő az a 445-6 lapon V. Ferdinánd gyásztisztesség tételén: előre bocsátva Isten megszólítását „*Te adtad őh Isten! a királyt, kinek nevét egykor a szabadság dicsőségével zengedeztük*“ stb. és ezután így elmélkedik „*Oh! de a dicsőség fényére olykor homály borul, minket is elvakít a fény, s a sötétség vesz erőt rajtunk, a népek és királyok szövetségét az alattomos gonoszság a népek jólétét és szabadságát irigylő szenvedély erőszaka összetépi, porban és vérben hordozza szabadságának zászlaját, vértanukká teszi a dicső honfiakat, eltiporja a haza jólétének virányait, mély gyászszal vonja be a haza szent földét, a honfi szíveket, s a jövő reményességét stb.*”

Mind igen szép és magasztos gondolat, de ki ne látná be, hogy ez nincs a maga helyén, mert az inkább elmélkedés mint könyörgés. — Könyörgés — ker. fogalom szerint Istennel való társalgása lelkünknek, de azon kívül hogy Jézusunk tanítja: „*mikor imádkoztok ne legyetek bőbeszédűek*“ nem szabad abban hosszú körmondatokba foglalt hideg okoskodásnak előjönni, de természetes és egyszerű volta mellett a szív meleg hangján kell kiömlölni.

Mindez egyszersmind oda mutat, hogyha nehéz feladat jó halotti predikációt írni — szinte nem könnyű dolog oly halotti könyörgést készíteni, mely az ima minden kellekeinek megfelelően.

Annyit azonban mi is megengedünk, hogy gyakorlati szempontból — ha az ily elmélkedések vagy buzgólkodások valódi vallásos bensőséggel vagyis világosabban benső meghatottsággal mondatnak el, megteszik szinte építő hatásukat, a mi ily kiváló alkalmaknál szerzőnél épen nem hiányozhatott, mert minden imái melegen verő szívről és mély vallásos meggyőződésről szóval élő hitről tesznek bizonyosságot.

Most térünk már át szerző halotti imádságai nagyobb részének ismertetésére — mely bár nagyobb rész, még is e körül rövidebbek lehetünk.

Feloszlik e nagyobb rész a halottak életkora szerint *gyermek, ifjak, középkorúak, hajlottkorúak s öregek feletti*, ezek ismét vagy háznál, vagy templomban egyházi beszéd előtt, vagy sirnál mondott imádságokra. A *gyermek feletti* ismét különböznek az előfordult esethez képest, *hirtelen, szerencsétlenül, keresztetlenül, sőt halva született gyermek feletti is*. Ez utóbbira mi nem tudunk példát — de ha csakugyan ily esetben is kívántatik halotti ima, ez inkább — mint itt is észlelhető (64 lap) a szülés kétes kimenetelű fájdalmi között megmaradt anyáért való hálaadás. — Az *ifjak feletti* vagy *közönségesek* vagy különösen *tudományos pályára készült vagy azt végzett, árván nőtt, ifjú nő és anya s öngyilkos ifjú feletti* — és pedig ez két esetben is (l. 160 és 184). Az utóbbi eset mutatja, mily nehéz ilyenkor sikerült halotti imát írni. Mondjuk ugyan mi azt inkább a szomorú felek némi vigaszául, hogy az ilyenek számára is van bocsánat, van irgalom, de hogy a meg nem tértő bűnösök is részesüljenek Isten atyai kegyelmében, ez mégis nem protestáns tan, — hit nélkül, megtérés nélkül nem lehet idvezülni. Minden vasárnap ezt hirdetjük. Végre *közép és hajlott korúak feletti*; ezek is különböznek — háznál, sirnál és egyházi beszéd előtt, különböznek a megholtak családi viszonyai és haláluk neme szerint is.

Ezekre nézve semmi különös észrevételünk nincs.

Tárgyi vagy tartalmi tekintetben mindezen halotti imádságok valódi tiszta evangéliomi szellemben vannak írva s ez emeli épen belbecsüket, úgy hogy szerző méltán mondhatá magáról előszavában, „*En adtam — ugymond — a mit Isten adott nékem s amit bir lelkem, a Jézus Krisztusban való hitből és hit által.*”

Alaki szempontból vagyis az irályt tekintve, a gyermek és ifjak feletti imák igen élénk, virágos, de a melletti bibliai színezetűek — e virágok az irály magasabb szépségei, melyek a kesergő kedélyre, mint hajnali harmat a lankadó növényre, enyhítő irul s gyógyító balszamal szoktak hatni.

Mindezen szempontoknál fogva szerző imakönyvét különösen kezdő lelkészeknek példányul ajánlhatjuk.

Nem azt teszi ez, hogy kezdő, sőt gyakorlott lelkész is maga ne próbáljon, a megadott körülmények szerint, halotti imát írni, de sürgős esetekben, midőn az idő rövidsége vagy családi sok baj és gond miatt nem ér reá lelkész buzgó kedélylyel szintén ily evangéliomi szellem- és kenetben imát készíteni — egy ily ima könyv valódi könyebb-ségül szolgál.

Végre a könyv kiállítására nézve is van pár szavunk, Valóban oly szép nagy betűkkel, velin papíron, fekete fes-

téssel, nagy nyolczadrétben vannak kinyomva — különösen a különböző koruak felett mondott imádságok, hogy az semmi kívánni valót nem hagy hátra, úgyhogy ez irodalmi vállalat Molnár János nyomdájának Nagy Bányán becsületére szolgál. A könyv különben Kókai Lajos bizománya Budapestben. Ára kemény kötésben 3 frt. **Tóth Mihály.**

A Czelder Márton által szerkesztett „Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő“ II. füzeté is elhagyta a sajtót. Lapunk szűk tere s a tárgyhalmaz nem engedi meg, hogy arról tüzetesebben szóljunk, de van egy cikk benne épen a szerkesztő urtól „A magyarországi reformált egyház szervekedéséről“, melyet ismertetni, s néhány észrevétellel kísélni el nem mulaszthatjuk. Czelder M. ur velünk együtt szükségesnek látja, hogy zsinat tartassék s ez által „összes bajaink orvoslásának módszere megállapíttassék, régi kánonaink módosíttassanak stb. az egyházi közteherviselés megállapíttassék; a pusztuló szegény egyházak és egyházkerületek eddigi szervezetében felismert hiányok pótoltsanak, általán az egyetemes egyház érdeke és virágzóbb karba hozatala szempontjából, minden szükségesek megtétesenek“. De a zsinati előmunkálatokban ajánlt országos tanács felállításától az egyházmegyék és egyházkerületek szabadságát nagyon félti. Különben sem tartja azt szükségesnek, hiszen a mult viharai között a hányan annyifelé voltunk, és mégis megoltalmaztuk szabadságunkat, sőt a hazáét is; oly zilált viszonyok mellett is szép és dicső volt multunk. De különben az országos egyházi főtanács felállítása „azon következetlenség szégyenét is hozná reánk, hogy a mit a pápens idejében csak sokunk élete és vére árán vihett volna ki a zsarnok önkénye, az egyházi főtanács felállítását most már magunk óhajtjuk stb. és végre egy ily tanács felállítása sokba is kerülne pedig nagyon szegények vagyunk.

A szabadságot és pedig épen az egyház szabadságát annyira tiszteltem, mint azt művelt s a szabadságot helyesen értő ember tisztelheti. És ha az országos egyházi főtanácsnak bármily alakban való felállítása az egyházmegyék, egyházkerületek, s méginkább ha az egyházközségek mint épen a presbyteri rendszerben bár legkisebb, de legfontosabb testületek szabadságát, önállóságát veszélyeztetné, azt mondom én is, hogy vétek volna annak felállítása, s illetőleg azt minden áron meg kellene akadályozni. Azonban az országos egyházi tanács felállítása nem absolute szabadság ellenes, hanem igen is lehetne bizonyos körülmények közt azzá is. Ámde a zsinat bölcsességétől elvárjuk, hogy azt oly attributumokkal ruházza fel, melyek miatt az alsóbb egyházi hatóságok szabad működése és életképessége nem akadályoztatik.

De hiszen agyában sem forog senkinek bármiféle elnyomás vagy jogkorlátozás. S ha talán az egyházkerületeknek le kellene is mondaniok valami jogukról, az egész javára és üdvére még ily áldozatot is meg kellene hozni. Az országos egyházi tanács pedig szükséges. A körülmények úgy fejlődtek és fejlődnek, hogy Romániában és Szlavoniában a folyvást tartó kivándorlások miatt új és új apró gyülekezeteink alakulnak, illetőleg ez országokba hiveink folyvást kiköltöznek. Ezeket magokra hagyni nem lehet. Bent a hazában is annyi a szétzüllés állapotában lévő egyházunk, hogy ha ezeket közös erővel nem segítjük, egyházunk és nemzetiségünk soha helyre nem hozható csorbákat szenved. E végre közpénztárra van szükség. Ennek kezelése, az ide utalt pénzek beszédese és arányos felosztása egy központi hatóság nélkül, még pedig bizonyos intézkedő joggal bíró hatóság nélkül nem is képzelhető. De az országos egyházi tanács hatáskörébe szánt ügyek általában véve szükségessé teszik egy ily hatóság létezését; ha csak öldött kévék gyanánt hulladozni nem akarunk. Hogy a multban az egyházkerületek s illetőleg a protestánsok a szabadságért való küzdelemnek sok dicső példáit mutatták fel, jól tudom s azok emléke felemeli lelkemet. De én egyházunk állapotját nem látom oly virágzóznak, mint talán némelyek. Nagyon is sok

a baj, melyeken csakis a közös vállvetés, tervszerű összehatás segíthet. — A részek között egy ily harmónikus működés pedig egy országos egyházi főtanács nélkül lehetetlen. — De hiszen egy ily főhatóság felállítását az egyházkerületek már évek előtt szükségesnek itélték. A különbség csak abban volt, hogy a tiszántuli egyházkerület a zsinat által óhajtotta annak szervezését kimondatni, míg a többi egyházkerület zsinat nélkül akarta a conventet mint az öt egyházkerület felett álló legfőbb hatóságot kötelező határozat hozatalra képesítettséggel felruházni.

Hát ha már csakugyan valami közös főhatóságnak kell lenni, nemde a zsinat által lehet és kell azt alkotmányosan felállítani?

A patensre való hivatkozás nagyon szerencsétlen. Hiszen a patens ellen nem azért küzdöttünk mi, hogy egyházi főtanács szervezését czélozta, hanem azért mert a patens a zsarnoki önkény kifolyása volt. Sőt akkor is beismertük, hogy a patens nem egy üdvös intézkedést tartalmazott, de nem fogadtuk el, mert nem tőlünk származott, mert a *rólunk-nélkülünk* féle elv folyománya volt.

Hogy az országos egyházi főtanács gyűlésezei áldozatot kívánnak jól tudom; de hát a határozatképes convent tartása nem került volna pénzbe? Aztán oly előrelátólag állapíttatott meg a tagok száma, hogy annak költségei alatt az 5 egyházkerület össze nem roskad. Hivatkozom-e ágostai hitvallásu testvéreinkre! Nekik van conventjük s azért egyházkerületeik autonómiaja épségben áll, — ügyeik jobban, összhangzatosabban folynak, a convent költségeit fedezni képesek. pedig félannyian sincsenek, mint mi reformátusok.

Óhajtottam volna a felvett kérdést tüzetesebben megvitatni, de lapunk tere ezuttal nem engedi. Majd máskor többet. Ne féljünk mi a zsarnokságtól, kiknek keblünk egyenként a szabadság megvíthatatlan erőde.

Joó István.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A német vasárnap délutánról egy angol lap így ír: „A vasárnap délutáni isteni tisztelet bevégezése jeladás a vasárnapi tivornyák kezdődésére. Közönséges vasárnapokon a férfiak a korcsmákban tekeznek, míg az asszonyok házaik előtt csoportosan együtt ülnek, pletykáznak, dalolnak vagy semmit sem tesznek; de ha van egy kis pénz zsebükben s tudnak a bandának fizetni, tánczra kerekednek és mulatnak. Mentség soha sem hiányzik nálok ily ünnepélyekért: iskolai ünnepély, lakodalmi, vagy valamely nemzeti hőstett évfordulója. A kormány azon aggódó igyekezetében, hogy fentartsa a nép harczias szellemét, buzdítólag foly be minden olyan ünnepélyre, mi a német-francia háboru győzelmeit idézi a nép emlékébe vissza; és mivel minden falu meghozta akkor a maga áldozatát, soha sem hiányzik alkalom a tivornyázásra. Egy falu a hadüzenetet, a másik a wörthi ütközetet, a harmadik Sedan vagy Metz kapitulációját ünnepli és így tovább. A szomszéd falvak lakói aztán mind oda zarándokolnak, hol az ünnepély foly; az ünnepély változatlanul mind vasárnap kezdődik s tart a kedden reggeli korai órákig, a mikor aztán a honfiak a németül úgy nevezett „Katzenjammer“ állapotában térnek haza, oly állapotban, mely legalább is két napra minden nemü munkára képtelenné teszi őket.“

Megeskettethető-e nősülési engedély nélkül az, ki magát a sorozás alól végkép kivonta? E kérdésre nézve eddig mind az elméletben, mind a praxisban szétágazók voltak a vélemények. Folyó évi január 23-án kelt leiratában a nm. magyar honvédelmi miniszter ur végre minden kételynek véget vetett. — Kruesz Vilmos lugosi lelkész ugyanis következő kérdéssel fordul ő nagyméltóságához: „Vajjon törvénysértést követtem-e el eddig ez által.

hogy a 22-ik életévet meghaladott; de bármi oknál fogva sorozás alá nem került egyéneket kivételes engedély nélkül házasságra bocsátottam? — és vajjon általában azon lelkész, ki házasságra bocsátja azon egyéneket, kik a 3-dik korosztályt meghaladták, de hadkötelezettségöknek eleget nem tettek, felelősségre vonható-e?”

Erre Szende Béla miniszter urtól 1033. sz. a. következő válasz érkezett: „Krassómege közönségének. Kruesz Vilmos lugosi római katolikus lelkész, zárdafőnöknek folyamodványát, melynél fogva utasítást kér az iránt, vajjon azon ifjak, kik a 3-ik korosztályból már kiléptek, és sem a hadsereghez, sem a honvédséghez be nem soroztattak, összeeskethetők-e kivételes nősülési engedély nélkül, azonnali kellő értesítés végett azon megjegyzéssel küldöm meg a megye közönségének, hogy a védtörvény 44-ik szakaszának, és a mult 1875-dik évi márczius 24-ikéről 13,320 sz. a. kiadott első fejezete c) pontjának értelmében, kivételes engedély nélkül nősülhetnek, s így nősülés tekintetében csakis a köztörvények és szabályok alá esnek azok, kik a 3-ik korosztályból már kiléptek, és sem a hadsereghez, sem a honvédséghez nem soroztattak be, s ennél fogva a kérdést tevő lelkész nem követett el a védtörvény 46-ik szakaszának sulya alá eső vétséget vagy szabálytalanságot az által, ha a 3-ik korosztályból kilépett egyéneket tekintet nélkül arra, vajjon eleget tettek-e a maguk hadkötelezettségöknek avagy nem, összeeskette.“ (*Religio*).

A tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület bizottsága hivatkozva az egyházkerület mult évi júliusi közgyűlésének 203. sz. a. határozatára, felhívást intézett az egyházkerületbeli tekintélyesebb egyházakhoz, hogy az egyesület célját az alapító vagy pártoló tagok közé lépés által előmozdítani sziveskedjenek. — Jól tudjuk ugyan, hogy ref. egyházaink anyagi ereje saját egyházi és iskolai szükségleteik által is nagy mértékben igénybe van véve; de midőn ily fontos közügyről van szó, melynek előmozdítása a helyi érdekekre is jótékonyan fog visszahatni; midőn az a cél, hogy többször megtámadott egyházi és iskolai önkormányzati jogainkat, azok kellő felhasználásával, életrevalóságunk bebizonyítására használjuk, s középiskoláinknak a kor színvonalára emelése által igyekezzünk régi jó hírnevökhöz méltó tekintélyöket fentartani: akkor, ugy hisszük, nem csalódunk azon reményünkben, hogy a megkeresett egyházak nem fogják megtagadni különben is igen mérsékelt áldozataikat az egyesülettől, melyre nézve az anyagi segélyzetésnél sokkal fontosabb és nagyobb becsü lenne az az erkölcsi erő és tekintély, melyet az egyházi testületek tömeges pártfogolása által nyerne.

Ily felszólítást a bizottság egyelőre csak 17 nagyobb egyházhoz küldött; de kellemesen lenne meglepetve, ha több egyház vagy egyházmege részéről találna szives pártfogolásra. — Ismételjük hogy nem annyira az anyagi segélyzetés a fő, hanem a bizalom több oldalról történő nyilatkoztatása. — Az a pár frt, mely tagsági díj czime alatt fizetendő, egy nagyobb egyháznál vagy pl. egy egyházmegegyénél számba sem igen jön; az egyesületre nézve pedig az egyházak és egyházmegek bizalmi nyilatkozata sokat tehet! — A jelenkori haladás egyik legfőbb eszköze az egyesülés. Ezt az eszközt középiskoláink javára immár megragadtuk. De hogy kellő sikerrel használhassuk, erősíteni kell. — Mi hisszük, hogy nemes hivatásukat érző egyházi testületeink sietni fognak ez erősítéssel.

A pártfogókul jelentkezők számára az egyesületi évkönyv azonnal megküldetik.

Gergely Károly
egy. jegyző.

A maros-vásárhelyi ref. főtanodában f. évi febr. 16. tartotta székfoglaló beszédét Demeter Károly, egykor Bodola Sámuel és Dózsa Elek által betöltött tanszékre a mult év június havában megválasztott ifju tanár. Értekezett arról a kérdésről, hogy „miben áll a tudományos vegytani buvár-lat? — Az iskolai ünnepély lefolyása következő volt: az

ifjusági énekkar megnyitó éneke után jegyző felolvasta az egyházkerület igazgatótanácsának a megválasztást közlő leiratát. Ezután a tanoda főgondnoka dr. Antal László szép beszédben üdvözölte az ifju tanárt, ki erre székfoglalóját olvasta fel. Majd az igazgatótanár a tanárkar nevében, az iskola gazda pedig az ifjuság nevében üdvözölte a már beiktatott tanárt. Végül az ifjusági énekkar a himnuszt énekelte el. — szerencsét kívánunk a marosvásárhelyi ref. főtanodának a tanárválasztáshoz; az ifju tanárt pedig üdvözölve az új pályán, kívánunk neki erőt, kedvet, kitartást és sikert, hogy nagy elődeinek helyét betölthesse.

A lapunk egy korábbi számában már jelzett „Téli Ujság“, melyet a téli hónapokban szerkeszt Csécsi Miklós makói ref. lelkész, a 13-ik számmal befejezte másodévi rövid pályafutását. „Legnagyobb öröme szolgálna alólirottak — mondja a szerkesztő, — ha e szerény lap utat tört volna egy nagyobb és kedvezőbb helyen megjelenő ilyenmü vállalat részére. Ajánljuk ez ügyet az egyházi hatóságok s a nép javát óhajtó minden hitrokonok figyelmébe.“ Az ügy, egy vallásos irányú nagyobb néplapnak szerkesztése népünk érdekében nagyon fontos s vajha ezt meggondolnák a vezetők! A „Téli Ujság“ lelkes szerkesztőjének a szent ügy érdekében tett fáradozása méltó elismerésre érdemes s azon reményre jogosít, hogy nevével még a lelkipásztorkodás és belmissiói működés több más mezején is gyakran találkozni fogunk. (Cs.)

Losonczy László ismert nevű költő előfizetési felhívást hirdet „Kesergő Lant“ című művére, mely az ő legkitünőbb, különféle alkalmakra irt gyász-költeményeit bucsuztatóit, halotti énekeit és sirverseit egy tömött és diszes kiállítású kötetben foglalandja magában. Különösen fontosnak ígérkezik e mű az egyházi férfiakra nézve, de haszonnal forgathatja azt bármely keresztyén is, ki kedvesét elvesztette s bánatos szívére vigasztalást és enyhülést merithet abból. Az egy tömött kötetet képviselő mű előfizetési ára 2 o. é. ft, megjelenési ideje f. é. márczius végére határozottatott. E határidőn túl a mű ára 3 o. é. frt leend. Előfizetési pénzt a szerző márczius közepéig fogad el s az vagy ő hozzá, vagy fiához Losonczy Gyulához, mint a mű kiadójához Czeglédre intézendő. „A t. gyűjtő urak részére, 6 egyszerre beküldött előfizetési pénz után egy tiszteletpéldány jár.“ A „Kesergő Lant“-ban megjelenendő költemények közül alkalmunk volt egy párt látni, s mi ezekből ítélve, a czimzett művet különösen az egyházi férfiak figyelmébe melegen ajánljuk.

Oroszország nowgorodi kormányzóságában egy Agrafena Ignatiewa nevű paraszt asszonyt a falu lakói boszorkánynak tartván, házával együtt porrá égettek. E barbar tett elkövetésénél több száz paraszt között a falu papja is jelen volt. — Bizony ide vonatkozólag is elmondhatók Goethe híres szavai: *több világgosságot.*

A zsidók házassága ügyében a legfőbb ítélőszék a mult hóban kimondotta, hogy a zsidók házasságát szabályozó 1862-iki kancellári rendelet bármely pontjának megsértésével létrejött házasság érvénytelen, még abban az esetben is, ha a kérdéses házasság az izraelita vallás szertartásai szerint érvényesnek tekintetik is.

A csurgói m. kir. állami tanítóképezde a miniszteriumnak legujabb intézkedése folytán Csáktornyára helyeztetik át a jövő 1879—80, tanévben. Helyes. A nem magyar vidékekre magyarosító tanintézeteket kell helyezni.

A boros-sebesi ref. egyház f. évi február 3-án főiskolánk egykori növendékét J. Tömöri Mihály jelenleg püspökladányi s. lelkészt rendes lelkészül választotta meg; az idegen elemek közzé ékelt kisdud egyház hívei szép reményt fűznek megválasztott lelkészük működéséhez. Adja Isten, hogy e remények valósuljanak.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Tóth Sámuel.

Bekesi Gyula.